

<https://doi.org/10.19195/0137-1150.178.15>

Data przesłania artykułu: 6.07.2022

Data akceptacji artykułu: 9.03.2023

YEVHEN REDKO

Charkowski Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Karazina, Charków, Ukraina

(V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine)

Деякі зауваги до українсько-польських контактів на рівні арго (у контексті розвитку східнослов'янських історичних соціолектів)

Some remarks on Ukrainian-Polish argotic contacts (in the context of the development of East Slavic historical sociolects)

Abstract

The article focuses on the relationships between the Ukrainian and Polish argots as part of the broader process of forming and developing East Slavic sociolects. The main attention is paid to the comparative analysis of Ukrainian lyrists' and craftsmen's sociolects mentioned in the academic studies during the second half of the 19th century and in the early 21st century, as well as *ochweśnik* jargon — the sociolect of Polish peddlers, which was profoundly researched by Wanda Budziszewska in the 1950s. Lexical parallels between Ukrainian and Polish argots are analyzed by quantitative and qualitative parameters, which makes it possible, firstly, to review some traditional points about formation of the *ochweśnik* jargon (in particular, about the impact of the Ofenya sociolect as a basis for all East Slavic sociolects) and secondly, to articulate lexical contacts between certain sociolects and to better understand specifics of their formation and development.

Keywords: East Slavic substandard systems, Ukrainian lyrists' and craftsmen's argots, *ochweśnik* jargon, comparative and historical study of argots, lexical parallels

Некоторые замечания к украинско-польским арготическим контактам (в контексте развития восточнославянских исторических социолектов)

Резюме

Статья посвящена взаимосвязям между украинскими и польскими арго, рассматриваемым в контексте более широкого процесса формирования и развития восточнославянских условных языков. Основное внимание уделяется сравнительному анализу украинских лирических и ремесленнических социолектов, зафиксированных в научных статьях второй половины XIX – начала XXI века, с охвесническим жаргоном — социолектом польских бродячих торговцев, тщательно изученным Вандой Буджишевской в 1950-х гг. Лексические параллели между указанными арго проанализированы по количественным и качественным параметрам, что позволило, с одной стороны, пересмотреть некоторые традиционные взгляды на формирование охвеснического жаргона (в частности, о влиянии офенского социолекта как основы для всех восточнославянских условных языков), а с другой — подчеркнуть связи между отдельными социолектами и лучше осмыслить особенности их образования и развития.

Ключевые слова: восточнославянские субстандартные системы, украинские лирические и ремесленнические арго, охвеснический жаргон, сравнительно-историческое изучение арго, лексические параллели

Вступ

Проблема формування та розвитку історичних соціолектів, які ще називають умовними мовами, або арго, належить до визначальних в українській соціолектології. Зважаючи на це, не дивно, що генетико-типологічні особливості лірницько-ремісницьких субстандартних систем ставали об'єктом наукових студій як провідних діалектологів, зокрема Олекси Горбача (Горбач, 1971 та ін.), Йосипа Дзендзелівського (Дзендзелівський, 1977; Дзендзелівський, 1979; Дзендзелівський, 1986), Григорія Аркушина (Аркушин, 1996; Аркушин, 2002), так і представників інших гуманітарних дисциплін, переважно фольклористів та етнографів, які ті соціолекти збирали й записували, наприклад Кирила Студинського (Студинський, 1894), Володимира Гнатюка (Гнатюк, 1896), Павла Тиханова (Тиханов, 1900), Олександра Малинки (Малинка, 1903), Порфирія Мартиновича і Володимира Харкова (Кушпет, 2007).

Водночас зауважимо, що розвідки згаданих науковців часто написані за схожою схемою, яка передбачає аналіз певного соціолекту як сукупності лексем, уживаних у закритій соціальній групі; серед компонентів такого аналізу майже завжди можна натрапити на тезу про зв'язок того чи того арго з іншими українськими, російськими або білоруськими субстандартними системами, реалізований через функціонування однакових мовних одиниць або їх фонетичних та словотвірних варіантів (пор.: „Цікавою річю для нас,

що мова лірників має слова схожі з тайними говорами *шаповалів, офенів і злодійів*” (Студинський, 1894, с. 22); „Саме ж арго виявляє виразне пов’язання [...] з прощацько-ремісницькими білоруськими, прощацькими й крамарсько-ремісницькими російськими та з арго польських мандрівних крамарів релігійними образами [...]” (Горбач, 1971, с. 138–139); „Дещо менша кількість паралелей виявляється з арго білоруських і російських жебраків та ремісників, польськими арго та арго російських офенів” (Дзензелівський, 1977, с. 328)). Зазначену тезу зазвичай подають як аксіоматичну, принагідно підтверджуючи її десятком–другим очевидних лексичних паралелей. Однак такий підхід мало дає для розуміння того, як і коли сформувалися досліджувані соціолекти, як вони розвивалися та взаємодіяли. У кількох статтях (Редько, 2020; Редько, 2021 та ін.) ми спробували окреслити деякі аспекти згаданої проблеми, щоб подати більш-менш об’єктивну картину складного процесу формування українських лірницько-ремісницьких мов. Ця картина видається лінгвістичним пазлом, серед елементів якого є і зв’язки українських соціолектів із соціолектами польськими; власне, аналіз таких зв’язків (самих собою й на тлі ширших зв’язків із російськими та білоруськими арго) становить мету нашої статті.

Наукове осмислення українсько-польських арготичних контактів

Найперше зазначимо, що зв’язки між польськими та українськими арго на сьогодні майже не досліджені (ідеться про зв’язки саме між лірницькими, прощацькими, ремісницькими та крамарськими соціолектами, адже взаємодію українських та польських злодійських жаргонів докладно розглянуто в численних публікаціях польських та українських науковців). Фактично маємо лише дві наукові розвідки, у яких бодай якоюсь мірою прокоментовані ці зв’язки, та й то на ширшому тлі контактів польських соціолектів з українськими, російськими та білоруськими умовними мовами. Цю „маргінальність” можемо пояснити кількома причинами, серед яких, як не парадоксально, чи не головною стає те, що йдеться про зіставлення одного польського арго (арго образників, або торговців ікон зі Скульська) з десятком українських чи білоруських і кількома десятками російських соціолектів.

Зокрема, у монографії *Żargon ochweśnicki* Ванда Буджишевська досить докладно проаналізувала різні аспекти польського „образницького” арго й зацентрувала на його генетичних зв’язках зі східнослов’янськими субстандартними системами, окремо зауваживши на зв’язках з офенським соціолектом:

Про те, що в пізніших часах існували живі контакти між жаргонами¹ Польщі та царської Росії, свідчить велика кількість запозичень із жаргонів руських, що існували в польському жаргоні злодійському чи в жаргоні дрібнонош (охвесницькому). Тут особливо багато грецьких виразів, принесених у польські жаргони за посередництвом російських мандрівних крамарів — офенів (Budziszewska, 1957, s. 10).

Схожої думки, вочевидь не без впливу згаданої польської дослідниці, дотримувався Василь Бондалетов, який, аналізуючи грецизми в слов'янських умовних мовах, зазначав:

Щодо польського арго, то, як підтверджують історико-етнографічні та лінгвістичні дані, воно формувалося під впливом східнослов'янських арго. Про те, що польське арго споріднене з „російським” арго, свідчить не лише схожий грецький шар слів, але й інші арготизми (слов'янського, фіно-угорського, тюркського та іншого походження) [...] Схожі порівнювані арго й у способах затемнення загальнонародних слів (унаслідок метафоризації, механічного зашифрування тощо). Нарешті, у польських арго чимало слів російського походження [...] Звісно, і в російських (а також українських і білоруських) арго є польські запозичення, але їх менше. Отже, сильнішим напрямом руху як арготизмів, так і загальнонародних слів було „від російського (східнослов'янського) до польського” (Бондалетов, 1982, с. 78).

З поданих цитат можна дійти досить однозначного висновку, що арго образників („охвесницький жаргон”) виникло під впливом східнослов'янських субстандартів, з-поміж яких основну скрипку грав офенський соціолект. Такий підхід уповні відповідає концепції офенського „протоарго”, згідно з якою

всі східнослов'янські арго беруть початок у спільному лексичному фонді, який виник до розпаду східнослов'янської етнічної та мовної єдності; про це свідчать шар офенської лексики в українських і білоруських арго, зіставний з офенізмами в більшості російських арго, однаковий інвентар офенських лексем і їхнє центральне місце в усіх східнослов'янських арготичних мікросистемах (Бондалетов 1987, с. 46–47).

Одразу зауважимо, що згадана концепція зазнавала критики як у наших публікаціях (Редько, 2020; Редько, 2021a), так і в роботах Марини Приймюшишевої (Приймюшева, 2009), оскільки наявність „протоарго” видається сумнівною з огляду на контактний механізм взаємодії і внутрішні характеристики субстандартних систем. Власне, на це частково вказує й Ванда Буджишевська: подаючи лексичні паралелі до польських арготизмів, вона переважно наводить українські та білоруські соціолектизми, а не офенські слова.

Крім того, в окремому розділі польська дослідниця стисло проаналізувала проблему походження й розвитку охвесницького жаргону, зауваживши на такі його особливості: 1) „руські”² торгово-ремісницько-лірницькі соціолекти були одним із джерел походження охвесницького жаргону, але запо-

¹ В. Буджишевська використовує термін „жаргон” як відповідник до нашого „арго”.

² В. Буджишевська використовує термін „руські жаргони” (*żargony ruskie*), позначаючи ним соціолекти білоруської, російської та української мов. Коли йдеться лише про російські соціолекти, вона вживає слово „російський” (*rosyjski*).

зичення з них становлять приблизно 50 відсотків (ідеться саме про „руські”, а не російські умовні мови); 2) з огляду на виразні українські риси у фонетиці, охвесницький жаргон виник між 1832 та 1850 роком; 3) на початковій стадії розвитку охвесницький жаргон користався рівно зі злодійських і „руських” дідівських соціолектів; потім унаслідок торгівлі офенів на території Польщі та охвесників на території Росії він набрав російських елементів (Budziszewska, 1957, s. 64–65).

Остання особливість видається нам досить прикметною, адже вказує на те, що в охвесницькому жаргоні варто виокремлювати як мінімум дві групи запозичень (умовно назвімо їх „русизми” та „офенізми”). У цьому разі генеза згадуваних вище „грецьких виразів, принесених у польські жаргони за посередництвом російських мандрівних крамарів”, стає не такою однозначною, й досить сумнівно зараховувати всі чи більшість грецизмів у польських арго до „офенської” лексики. На це частково вказує навіть Василь Бондалетов, стверджуючи про відчутну протиставленість двох арготичних ареалів — східнослов'янського та західнослов'янського; в останньому менша кількість арготизмів грецького походження, що об'єднують польські соціолекти із соціолектами східнослов'янськими (Бондалетов, 1982, с. 77). Отже, ідеться, вочевидь, про різноспрямовані впливи, яких зазнавав охвесницький жаргон унаслідок контактів із різними соціолектними масивами чи окремими територіально або соціально дотичними арго. Такі контакти ми проаналізуємо далі, узявши до уваги, зокрема, і нововідкриті українські субстандартні матеріали.

Кількісні та якісні параметри українсько-польських арготичних контактів

Щоб установити кількісні та якісні особливості українсько-польських арготичних контактів, ми порівняли лексичний склад охвесницького жаргону, зафіксованого в записах Станіслава Гурки (SG), Ванди Буджишевської (WB), Анни Буджинської та Ханни Лакомяк (BŁ), із матеріалами 13 українських соціолектів, що побутували на різних українських теренах і були записані впродовж другої половини XIX – на початку XXI ст. (повний перелік див. в Умовних скороченнях використаних джерел). Порівнявши згадані арго, ми виокремили понад 100 лексичних паралелей (ідеться про приблизно 100 арготичних коренів, спільних для українського та польського арго, а також низку префіксальних та суфіксальних дериватів, утворених від спільного арготичного кореня). Виокремлені лексичні паралелі ми проаналізували, зіставивши їх із білоруськими та російськими субстандартними одиницями, щоб ліпше унаочнити зв'язки як між окремими соціолектами, так і більшими соціолектними утвореннями.

І. З-поміж виокремлених паралелей чільне місце посідають українсько-білорусько-польські паралелі (через велику кількість лексичних збігів українські та білоруські соціолекти зараховуємо до спільного арготичного масиву, див. Редько, 2020). Переважно йдеться про запозичення з українських і білоруських соціолектів, про що свідчать фонетичні, семантичні чи дериваційні особливості аналізованих номенів: *андрус*, *яндрус* ‘брат, син’ (Арк96, с. 268; Боржк, с. 708; Гн, с. 9; Март, с. 390; Тих, с. 87; Дз79, с. 182; Ст, с. 46) — *andrus* ‘бешкетник, злодій’ (ВЛ; WB, s. 69; SG, s. 7; з можливим впливом польських кримінальних арго); *білюшній* ‘білий’ (Дз79, с. 183) — *belasny* ‘т. с.’ (WB, s. 69); *ботинь* ‘борщ’ (Арк96, с. 268; Гн, с. 10) — *botyni* ‘жур’ (ВЛ; але *ботинь* походить від *ботва*, тобто очевидна вторинність лексеми зі значенням ‘жур’); *волот* ‘кінь’ (Арк02, с. 456; Гн, с. 10; Дз79, с. 184; Ник, с. 126; Тих, с. 87; Март, с. 401) — *cholot* ‘т. с.’ (ВЛ; WB, s. 75; SG, s. 6; *волот* є в усіх українських соціолектах, але його немає в російських арго); *гавредити*, *гавридити*, *говредати*, *говирдати* ‘говорити’ (Арк96, с. 269; Гн, с. 17; Дз79, с. 185; Ив, с. 156; Март, с. 389; Ник, с. 128; Ст, с. 29) — *gamrac* ‘т. с.’ (ВЛ; WB, s. 75); *гудлай*, *гудлей*, *гудлай* ‘єврей’ (Гн, с. 11; Мал, с. 88; Март, с. 397; Тих, с. 87; Харк, с. 397) — *gudlaj* ‘т. с.’ (ВЛ; WB, s. 74; SG, s. 7); *дай-ка*, *дейка*, *делька*, *дельга*, *дильга* ‘вода, річка’ (Арк02, с. 456; Арк96, с. 269; Боржк, с. 704; Гн, с. 11; Дз79, с. 186; Ив, с. 156; Март, с. 392; Ст, с. 30) — *dyla* ‘вода, море, озеро’ (ВЛ; WB, s. 72; у російських соціолектах на позначення води переважає номен *суга*); *качати*, *качити* ‘сидіти’ (Арк02, с. 457; Арк96, с. 271; Боржк, с. 705; Гн, с. 17; Дз79, с. 190; Мал, с. 91; Ст, с. 32) — *kaczac* ‘т. с.’, *kaczuc sie* ‘бути’ (ВЛ; WB, s. 77); *кермаи*, *кирмаж* ‘ярмарок’ (Мал, с. 87; Март, с. 426; Тих, с. 88), *хірмаи* ‘базар’ (Ив, с. 155) — *kiermasz* ‘ярмарок’ (ВЛ; WB, s. 79); *клевити* ‘робити’ (Гн, с. 17; Дз79, с. 192; Ст, с. 33; Харк, с. 407) — *klowic* ‘т. с.’ (ВЛ; WB, s. 80); *кнати*, *пнати* ‘йти’ (Арк02, с. 458; Арк96, с. 273; Боржк, с. 706; Гн, с. 14; Дз79, с. 202; Март, с. 400; Ст, с. 39; Харк, с. 400) — *кпасац*, *кпajaц*, *ппajaц* ‘т. с.’ (ВЛ; WB, s. 80; SG, s. 5); *ку* + *грати* = *куграти*, *кургати* ‘грати’ (Арк96, с. 272; Боржк, с. 706; Гн, с. 12; Дз79, с. 194; Ст, с. 35) — *chuchrac* ‘т. с.’ (ВЛ; WB, s. 75); *колига*, *кулига* ‘торгова лавка’ (Гн, с. 12; Март, с. 404; Ник, с. 127; Тих, с. 88) — *koługa* ‘стодола, магазин’ (ВЛ; WB, s. 80; SG, s. 6); *кумат*, *куматок* ‘шматок’ (Боржк, с. 706; Гн, с. 17; Дз79, с. 195; Ст, с. 35) — *kumat* ‘т. с.’ (ВЛ; WB, s. 81); *вліпати*, *ліпати* ‘дивитися’ (Арк02, с. 457; Арк96, с. 269; Боржк, с. 704; Гн, с. 10; Дз79, с. 211; Ив, с. 156; Ст, с. 36; Тих, с. 89; Харк, с. 389) — *lipic* ‘т. с.’ (ВЛ; WB, s. 82; SG, s. 5); *вохтимер* ‘вісім’ (Мал, с. 87) — *ochtumera* ‘т. с.’ (ВЛ; WB, s. 86; у соціолекті гродненських лаборів є лексема *охтимера*, ближча до польського арготизму); *рапсаня* ‘лист; книжка’ (Ст, с. 40), *репсаня* ‘книжка’ (Боржк, с. 707) — *grups* ‘лист; документ; паспорт’ (ВЛ; WB, s. 74) та ін.

Серед цих паралелей досить багато грецизмів, наприклад гр. *χαλώ* ‘гнину’ — укр. *каліти*, *халіти*, *халити*, *халяти* ‘вмирати’ (Арк96, с. 274; Боржк,

с. 707; Гн, с. 16; Дз79, с. 189; Март, с. 392; Харк, с. 413), пол. *chalec* ‘вмирати’ (ВЛ; WB, s. 74); гр. *καύλον* ‘корчма’ — укр. *капеля, капилія* ‘корчма’ (Гн, с. 12; Дз79, с. 190; Ст, с. 31), пол. *kapela* ‘т. с.’ (ВЛ; WB, s. 77; SG, s. 6); гр. *μαχαίρι* ‘ніж’ — укр. *махир* (Тих, с. 90), *махор* (Мал, с. 89), *мехир* (Гн, с. 13), *нехер* ‘ніж’ (Ст, с. 38), пол. *majcher* ‘т. с.’ (ВЛ; WB, s. 84); гр. *μικρός* ‘малий’ — укр. *мекрий, мікрый* ‘малий’ (Арк02, с. 458; Арк96, с. 273; Боржк, с. 706; Гн, с. 17; Дз77, с. 312; Дз79, с. 197; Ив, с. 156; Ст, с. 37; Харк, с. 405), пол. *mikrus, mikry* ‘т. с.’ (ВЛ; WB, s. 85; SG, s. 5); гр. *μαντίον* ‘плащ’ — укр. *манатка* ‘сорочка’ (Арк96, с. 272; Боржк, с. 706; Дз79, с. 197; Ив, с. 156; Март, с. 419; Ст, с. 37; Тих, с. 88; Харк, с. 419), пол. *manjata* ‘т. с.’ (ВЛ; WB, s. 84; SG, s. 5); гр. *πόσο* ‘скільки’ — укр. *посо* ‘багато’ (Арк02, с. 458; Арк96, с. 273; Боржк, с. 706; Гн, с. 14; Дз79, с. 203; Ив, с. 156; Тих, с. 88; Харк, с. 389), *посий* ‘багатий’ (Дз79, с. 203), пол. *poso* ‘скільки; багато’, *posy* ‘багатий’ (ВЛ; WB, s. 88; SG); гр. *πένης* ‘пеніс’ — укр. *псул* ‘penis’ (Арк02, с. 458; Арк96, с. 274; Боржк, с. 706; Дз79, с. 204), пол. *psul* ‘нездара’ (ВЛ; WB, s. 88); гр. *πέσος* ‘пес’ — укр. *скел, скил, скиль, шкиль* ‘пес’ (Арк96, с. 274; Гн, с. 15; Мал, с. 91; Март, с. 411; Ст, с. 41; Тих, с. 89; Харк, с. 411), пол. *skiel* ‘т. с.’ (ВЛ; WB, s. 91) та ін. У такому разі однозначно інтерпретувати спільний фонд грецизмів як запозичений від офенів (згадаймо цитоване вище „за посередництвом російських мандрівних крамарів”) досить сумнівно. Очевидно, йдеться про те, що досить багато арготизмів грецького походження поширювалися саме з білоруських та українських соціолектів, цілком закономірно потрапляючи як у польське арго, так і територіально суміжні до білорусько-українських російські субстандартні системи.

Інколи напрямок запозичення встановити проблематично: пор. *баштур, биштер, бікута, біштур, біштура, буштур, буштурка* ‘палиця’ (Гн, с. 10; Дз79, с. 183; Дз86, с. 66; Ст, с. 27; Тих, с. 87) — *bichur, bikor* ‘палиця’ (ВЛ; WB, s. 69; SG, s. 5). Особливо це стосується низки лексем, що побутували в охвесницькому жаргоні та волинських арго другої половини ХІХ — першої половини ХХ ст.: *пумер, пумир, хумор* ‘масло’ (Арк96, с. 273; Дз77, с. 316; Дз86, с. 73) — *brutko* ‘масло’ (ВЛ; WB, s. 70; від нім. *Butter* ‘масло’); *гак, гек, гакус* ‘сокира’ (Арк96, с. 269; Дз77, с. 300; Дз86, с. 67) — *chakal* ‘т. с.’ (ВЛ; WB, s. 74; від нім. *hacke* ‘кирка; мотика’); *ціга, цибла, цигаль* ‘коза’ (Дз77, с. 322; Дз79, с. 213; Тих, с. 87) — *cyga* ‘коза’ (ВЛ; WB, s. 70; від нім. *Ziege* ‘коза’) та ін. Ідеться про пізніші контакти між волинськими арго та польським охвесницьким соціолектом, уможливлені безпосередніми зв’язками їхніх носіїв як представників мандрівних професій (старців, лірників, збирачів пожертв на церкви, ремісників і торговців); з мовного погляду до таких лексем переважно належать запозичення з німецької мови та їдишу як наслідок побутування аналізованих субстандартних систем у поліетнічному середовищі.

II. Кількісно меншу групу становлять арготизми, наявні в українських, російських, білоруських та польських соціолектах. Василь Бондале-

тов виокремив 39 таких паралелей лише серед грецизмів (Бондалетов, 1982, с. 77), проте, якщо зважити на якісні параметри зазначених зв'язків, їх насправді менше. Ідеться про те, що досить часто в російсько-українсько-білорусько-польських арготичних паралелях виразно помітна вторинність окремих зіставлюваних лексем. Переважно ця вторинність засвідчена на фонетичному чи дериваційному рівні як наслідок набуття нових формальних ознак: пор. гр. *χῶρος* 'село' — укр./біл. *хоро, хори*; пол. *chora*; рос. *фeрo*; укр./біл. *хобні* 'гроші'; пол. *chobnie, choby*; рос. *хобар* (до того ж зазначений арготизм наявний лише у двох російських соціолектах). За таких умов деякі польські арготизми, що мають паралелі в соціолектах усіх східнослов'янських мов, варто зараховувати до запозичень з українських чи білоруських арго або — в окремих випадках — говорити про посередництво таких арго. До таких лексем належать *dziachnąc* 'дати, почастивати' (пор. рос. *дякать, дякнуть*; укр. *дякнути*; *jarus* 'батько' (у російських соціолектах це слово представлене переважно з протетичними г або д, в українських та білоруських — з й); *karauna, karavona* 'дівчина' (пор. укр., біл. *каравона, каривона*); *kierkut* 'свиня' (пор. рос. *шурша, шуршуха* та укр./біл. *керх, керха, кирха*); *kopsac* 'бити' (пор. рос. *косать*, укр./біл. *консати, кобзати*); *kurlac* 'варити' (пор. рос. *мурлять*, укр./біл. *курляти*); *siwera* 'сніг; зима' (пор. рос. *сивон, сивоха*, укр./біл. *сівер, сівор*); *dosiwrać się* 'дізнатися' (пор. рос. *севрать*, укр. *сіврать*).

Водночас у низки аналізованих арготизмів досить складно визначити напрямок запозичення чи соціолект-посередник. До таких зараховуємо лексеми *chaza* 'дім', *chyznik* 'туалет', *dulić* 'палити', *iomny* 'один', *jardolić* 'їхати', *kira, kirus, kirny* 'п'яний', *kirzyc* 'пити', *kryso* 'м'ясо', *łoks* 'ліс', *łoch* 'людина', *łopuch* 'чобіт', *łopucha* 'капуста', *łosior* 'товар', *masuła* 'солома', *ochwes* 'образ, ікона', *opulić* 'купити', *parzucha* 'вівця', *pendra* 'п'ять', *psulka* 'риба', *salość* 'сізь', *troić* 'їсти'. Деякі арготизми натомість, справді, доречно зарахувати до запозичень із російських соціолектів, зокрема офенського арго: ідеться про слова на зразок *jawro* 'яйце', *sumer* 'хліб', які не були поширені в білоруських та українських соціолектах (принагідно зауважимо, що паралелей, які охоплюють лише польсько-російські соціолектні пари, украї мало. Те саме стосується й білорусько-польських лексичних паралелей).

Висновки

Аналізовані лексичні паралелі свідчать про тісні зв'язки між українськими та польськими арго, зреалізовані у великій кількості пар, яких немає в російських соціолектах. Впливи ці були переважно в напрямку: українські / білоруські соціолекти — польські соціолекти, хоча можливі й зворотні впливи, особливо в першій половині ХХ століття (ідеться передусім про

контакти між волинськими арго та польським охвесницьким жаргоном). У такому разі можна погодитися з Вандою Буджишевською щодо різночасових впливів українських / білоруських і російських соціолектів на охвесницький жаргон. Однак російські впливи на формування охвесницького жаргону, вочевидь, варто розглядати в контексті посередництва українських та білоруських соціолектів, адже спільний фонд грецизмів не свідчить про російську генезу розглядуваного польського соціолекту, а радше вказує на можливе ширення грецьких слів саме з території сучасних України та Білорусі (або принаймні, що чи не більшу частину таких грецизмів охвесники брали з українських / білоруських арго). З цього погляду перспективними вважаємо далі дослідження контактів між польськими та східнослов'янськими соціолектами, що дадуть змогу глибше осмислити процеси формування та розвитку таких субстандартних систем.

Бібліографія

Умовні скорочення використаних джерел

- БЛ – Budzińska, A., Łakomiak, H. (2004). *Słownik kminy ochweśnickiej — żargonu wędrownych handlarzy dewocjonaljów ze Skulska i gęsi ze Ślesina*. Електронний ресурс: <http://www.gim3.miasto.zgierz.pl/rs2004/slownik/index.html> (доступ: 25.01.2022).
- WB – Budziszewska, W. (1957). *Żargon ochweśnicki*. Łódź.
- SG – Górka, S. (1901). Skulscy „ochweśnicy”. *Wisła*, XV, s. 1–7.
- Арк02 – Аркушин, Г. (2002). Арго лаборів. *Slavia orientalis*, XLI, 3, с. 447–471 [Arkushyn, H. (2002). Argo laboriv. *Slavia orientalis*, XLI, 3, s. 447–471].
- Арк96 – Аркушин, Г. (1996). Словник арготизмів мови сліпців-жебраків Західного Полісся. *Slavia orientalis*, XIV, 2, с. 267–277 [Arkushyn, H. (1996). Slovyk argotyzmiv movy sliptsiv-zhebrakiv zakhidnoho Polissya. *Slavia orientalis*, XIV, 2, s. 267–277].
- Боржк – Боржковский, В. (1889). Лирники. *Киевская старина*, XXVI, 9, с. 653–708 [Borzkhovskiy, V. (1889). Lirniki. *Kiyevskaya starina*, XXVI, 9, s. 653–708].
- Гн – Гнатюк, В. (1896). Лірники. Лірницькі пісні, молитви, слова, звістки і т. п. про лірників повіту Бучацького. *Етнографічний збірник*, 2, с. 1–76 [Hnatyuk, V. (1896). Lirnyky. Lirnyts'ki pisni, molytvy, slova, zvistky i t. p. pro lirnykiv povitu Buchats'koho. *Etnohrafichnyy zbirnyk*, 2, s. 1–76].
- Дз77 – Дзєндзелівський, Й. О. (1977). Арго нововиживівських кожухарів на Волині. *Studia slavica*, XXIII, 3–4, с. 289–333 [Dzendzelivs'kyu, Y. O. (1977). Arho novovyzhvivs'kykh kozhukhariv na Volyni. *Studia slavica*, XXIII, 3–4, s. 289–333].
- Дз79 – Дзєндзелівський, Й. О. (1979). Арго волинських лірників. *Studia z filologii polskiej i slowiańskiej*, XVI, s. 179–216 [Dzendzelivs'kyu, Y. O. (1979). Arho volyns'kykh lirnykiv. *Studia z filologii polskiej i slowiańskiej*, XVI, s. 179–216].
- Дз86 – Дзєндзелівський, Й. О. (1986). Про арго українських ремісників (колківське кравецьке арго на Волині). *Зборник за філологію і лінгвістику*, XXIX/1, с. 63–81 [Dzendzelivskyu, Y. O. (1986). Pro argo ukrains'kikh remisnikiv (kolktivs'ke kravets'ke argo na Volyni). *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, XXIX/1, s. 63–81].
- Ив – Иванов, В. В. (1883). Невли. *Статистический листок*, 10, с. 153–156 [Ivanov, V. V. (1883). Nevli. *Statisticheskiy listok*, 10, s. 153–156].

- Мал – Малинка, А. (1903). Кобзари и лирники: Терентий Пархоменко, Никифор Дудка, Алексей Побегайло. *Земский сборник Черниговской губернии*, 4, с. 60–92 [Malinka, A. (1903). Kobzari i lirniki: Terentiy Parkhomenko, Nikifor Dudka, Aleksey Pobegaylo. *Zemskiy sbornik Chernigovskoy gubernii*, 4, s. 60–92].
- Март – Записи П. Д. Мартиновича. (2007). В: В. Кушпет. Старцтво: мандрівні співці-музиканти в Україні (XIX – поч. XX ст.) (с. 388–433). Київ: Темпора [Zapysy P. D. Martynovycha. (2007). V: V. Kushpet. Startsvstvo: mandrivni spivtsi-muzykanty v Ukrayini (XIX – poch. XX st.) (s. 388–433). Kyiv: Tempora].
- Ник – Николайчик, Ф. (1890). Отголосок лиричного языка. *Киевская старина*, XXIX, 4, с. 121–130 [Nikolaychik, F. (1890). Otgolosok lirnitckogo yazyka. *Kiyevskaya starina*, XXIX, 4, s. 121–130].
- Ст – Студинський, К. (1894). *Лірники*. Львів [Studyn's'kyu, K. (1894). *Lirnyky*. L'viv].
- Тих – Тиханов, П. (1900). Черниговские старцы (Псалки и криптоглассон). *Труды Черниговской губернской архивной комиссии*, 2, с. 65–158 [Tikhonov, P. (1900). Chernigovskiyе startsy (Psalki i kriptoglasson). *Trudy Chernigovskoy gubernskoy-arkhivnoy komissii*, 2, s. 65–158].
- Харк – Записи В. Харкова. (2007). В: В. Кушпет. Старцтво: мандрівні співці-музиканти в Україні (XIX – поч. XX ст.) (с. 388–433). Київ: Темпора [Zapysy V. Kharkova. (2007). V: V. Kushpet. Startsvstvo: mandrivni spivtsi-muzykanty v Ukrayini (XIX – poch. XX st.) (s. 388–433). Kyiv: Tempora].

Література

- Бондалетов, В. Д. (1982). Греческие заимствования в русском, украинском, белорусском и польском аргю (к проблеме генезиса и контактирования социальных диалектов славянских языков). *Этимология 1980*, с. 64–78 [Bondaletov, V. D. (1982). Grecheskiye zaимstvovaniya v russkom, ukrainskom, belorusском i polskom argo (k probleme genezisа i kontaktirovaniya sotsialnykh dialektov slavyanskikh yazykov). *Etymologiya 1980*, s. 64–78].
- Бондалетов, В. Д. (1987). *Типология и генезис русских аргю*. Рязань [Bondaletov, V. D. (1987). *Tipologiya i genezis russkikh argo*. Ryazan].
- Горбач, О. (1971). Аргю слобожанських сліпців („невлів”). *Наукові записки Українського Вільного Університету. Філософський факультет*, 7, с. 136–148 [Horbach, O. (1971). Argo slobozhans'kykh sliptsiv („nevliv”). *Naukovі zapysky ukrayins'koho Vil'noho Universytetu. Filosofichnyy fakultet*, 7, s. 136–148].
- Дзєндзелівський, Й. О. (1977). Аргю нововиживівських кожухарів на Волині. *Studia slavica*, XXIII, 3–4, с. 289–333 [Dzєndzelivskyy, Y. O. (1977). Arho novovyzhivs'kykh kozhukhariv na Volyni. *Studia slavica*, XXIII, 3–4, s. 289–333].
- Приемышева, М. Н. (2009). *Тайные и условные языки в России XIX века: в 2 ч.* Санкт-Петербург: Нестор-История [Priyemysheva, M. N. (2009). *Taynyye i uslovnyye yazyki v Rossii XIX veka: v 2 ch.* Sankt-Peterburg: Nestor-Istoriya].
- Редько, Є. О. (2020). Дві слова про генезу українських аргю. *Acta universitatis palackianae olomucensis. facultas philosophica. Philologica 2020. Ucrainica IX. Současna ukrajinstika. Problėmy jazyka, literatury a kultury* (с. 109–113). Olomouc: VUP [Redko, Ye. O. (2020). Dvi slovi pro henezu ukrayins'kykh argo. *Acta universitatis palackianae olomucensis. facultas philosophica. Philologica 2020. Ucrainica IX. Současna ukrajinstika. Problėmy jazyka, literatury a kultury* (с. 109–113). Olomouc: VUP].
- Редько, Є. О. (2021). Деякі зауваги щодо протоофенської основи українських аргю. *Мова. Література. Фольклор*, 1, с. 151–158 [Redko, Ye. O. (2021). Deyaki zauvahy shchodo protoofens'koyi osnovy ukrayins'kykh argo. *Mova. Literatura. Folklor*, 1, s. 151–158].
- Студинський, К. (1894). *Лірники*. Львів [Studyn's'kyu, K. (1894). *Lirnyky*. L'viv].